

Vědecký časopis Vysoké školy Karla Engliše v Brně

Periodica Academica

1/2006

Nakladatelství
Quentin Company

Opera Collegii Karel Engliš

Strategie vzdělávacího procesu v ekonomických disciplínách

Prof. Ing. Marie Jurová, Csc.
Vysoká škola Karla Engliše

Abstract

The paper focuses on the sphere of economics. Presently, this subject has all premises to become a significant and full-valued participant of strategic planning process and business strategy creation. First, sequences of basic terms like mission, information strategy, strategy and planning (including the hierarchical character of strategic planning in the field of procurement) need to be considered and made clear. At the same time some attention should be paid to a comprehensive insight to the multitude of opportunities and problems. They await logistic professionals in the 21st century, called "information" or "knowledge" century. Omitting them could fatally show in the fiasco of any concept of logistics procurement strategy. The synergic effect of logistics management will not come then.

Úvodem

Změna se stává dominujícím fenoménem současnosti. Doba, kdy frekvence změn byla delší než lidský život, je minulostí. Každý jedinec je v dnešní době vystaven působení nepřetržité řady změn, což vede k tomu, že podstatné, věcné i sociální podmínky existence se v průběhu jeho života mohou i vícekrát změnit.

Tento obecný trend ke zvyšování frekvence změn i zvětšování jejich rozsahu není pochopitelně zcela plynulý, ale podléhá určitým výkyvům. Dochází k vlnám, ve kterých se akcelerace změn po určitý časový interval zvyšuje až téměř k extrémním hodnotám. Vznikání a zanikání množství podnikatelských aktivit i subjektů, přes expanzi nových druhů zboží a služeb, mobilitu pracovníků, rozvoj trhu, vývoj životního stylu až k podstatným změnám obrazu světa ve vědomí milionů našich lidí. To vše se ještě rozšíří právě při vstupu naší země do Evropské unie.

Tento, pouze v omezené míře regulovatelný proces, přináší řady změn, které můžeme považovat za změny pozitivní i změny negativní, vyvolávající množství závažných problémů. Je možno však s povděkem konstatovat, že v porovnání s charakterem společenského pohybu ve většině vstupujících států, jsou zmíněná negativa minimální. To lze bezpochyby přičíst především úrovni lidského potenciálu obyvatel České republiky, zejména jeho vzdělanosti a tvořivé složce.

Ekonomie již dávno dokázala, že nejen kapitál finanční a výrobní, ale také "lidský kapitál" je velmi významným produktivním faktorem. Již dlouhou dobu je také zřejmé, že právě tento lidský kapitál vložený do vzdělávání, dovedností, akumulovaných zkušeností se stává ve vyspělém světě tím nejdůležitějším.

Aspekty strategie vzdělávacího systému

V těchto intencích je pak cílem nynější výchovy vysokoškolského studenta snaha vychovávat "osobnosti". To vyžaduje vést studenty tak, aby si uměli vybrat vhodné předměty dle požadavků praxe, jejichž studium jim umožní získat profil absolventa university. To znamená, že universita či vysoká škola nemůže vychovávat studenty tak, aby odcházeli sice s mnoha vědomostmi, ale nevěděli, nač je využít. Tento cíl vyžadoval a vyžaduje vytvoření synergie mezi vedením fakult, pedagogy a studenty a praxí.

Pro každého výrobce a podnikatele je spokojený a kupující zákazník sen. Jak toho dosáhnout? V tržní ekonomice je hodnota pro zákazníka reálně působící ekonomickou kategorií. Je jevem a současně kritériem doprovázejícím ekonomicky se chovajícího zákazníka. V poznání, že

Systémové myšlení ve výuce a praxi managementu

Prof. Ing. Jaroslav Komárek, CSc.

Vysoká škola Karla Engliše

Abstract

More than fifteen years of new economic conditions justify a look back how the theory and practice of management assisted. Several "post-modern" managerial doctrines emerged during this period, but the teaching of decision support methods has not changed much. Regarding the current tendency to bachelor's degree study and the growing power of information technologies, the role of simulation models should be reassessed. Peter Senge's vision of "learning organization" can be highlighted as a new impetus to the teaching and practising of decision methods. The system thinking and mental models shall be stressed among its "five disciplines". System Dynamics can be an appropriate tool with its influence diagrams and software enabling the immediate creation of stock-flow diagrams. The simulation model FORCESIM for strategic planning and programming under security risks and restraint resources is an illustrating example.

Úvod

Více než patnáctiletý vývoj nového ekonomického prostředí v České republice již opravňuje k ohlédnutí zpět - co se podařilo, co selhalo a především, jak dál. Ne náhodou se v současné době setkáváme s kritickými názory [9,14], jak čeští manažeři obstáli v konkurenci se zahraničními podniky a manažery a jak přispěl transfer poznatků z teorie managementu. Není to jednoduché hodnocení, protože osmdesátá až devadesátá léta jsou charakteristická právě tím, že přinesla řadu „postmoderních“ přístupů, které se rychle šířily, aby byly vzápětí nahrazeny „úspěšnějšími“ (typickým příkladem je „teorie Z“ vycházející z japonských zkušeností). V této souvislosti lze mnohdy pochybovat, zda „moderní“ není pouze „módní“ a zvažovat, kde jsou limity úspěšné aplikace v odlišném ekonomickém, právním, sociálním i kulturním prostředí. Pokud se ale jedná o rozhodovací metody představující principiální základ teorie managementu, nemají v tomto období zdaleka takovou publicitu. Není divu – „šedá“ je exaktní teorie, ale „zelené“ je mistrovství nebo umění „lídru“ nebo „koučů“, o čemž svědčí názorně převažující tématické zastoupení knih v regálech knihkupectví. Není to ale tak dávno, abychom si nemohli vzpomenout na situaci opačnou (a v podstatě rovněž extrémní), kdy byly preferovány zejména exaktní přístupy.

Exaktní metody na podporu rozhodování se konstituovaly již v padesátých letech jako „operační výzkum“ a spolu se systémovou teorií dosáhly takového významu, že jsou považovány za samostatnou etapu vývoje manažerské teorie (*Quantitative Management*). Domácí a nutno podotknout, že vehementní nástup operačního výzkumu koncem šedesátých let byl iniciován zejména překladem knihy autorů Churchman – Ackoff - Arnoff „Úvod do operačního výzkumu“ [2] a výuka operačního výzkumu se rychle rozšířila do všech oborů inženýrského studia. Operační výzkum našel v tomto období i významné uplatnění v průmyslové praxi (síťová analýza, lineární programování) a souběžný nástup výpočetní techniky (i když ještě s děrnými štítky) umožnil ve výzkumu realizovat simulační modely na úrovni srovnatelné se zahraničím. Protože v centrálně plánované ekonomice byl prostor pro metody operačního výzkumu především na makroekonomické úrovni, po počátečním nadšení došlo k postupnému útlumu aplikací v praxi i výuce. Vývoj ve světě šel ale dál a rostoucí význam i rozšíření aplikace těchto metod vyústily dokonce v USA v kvalitativně vyšší terminologické označení (*Management Science*) [3]. Možnosti praktické aplikace byly stále více ovlivňovány rozvojem informačních technologií a v průběhu osmdesátých let dochází k integraci metod operačního výzkumu s manažerskými informačními systémy na nové úrovni a vznikají systémy na podporu rozhodování (*Decision Support Systems*). Nicméně

Dividendová politika akciových spoločností v Slovenskej republike

prof. Ing. Jozef Kráľovič, CSc.
Vysoká škola Karla Engliša

Abstract

The purpose of the paper is to approach dividend policy as an important area of company financial decision – making. It doesn't contain all of its respects, especially wide area of theories and types of the dividend policy. This paper presents a few results of research of dividend policy among Slovak joint – stock companies.

Úloha dividendovej politiky

Jedným z najdôležitejších finančných výsledkov podniku vyjadrujúcich úspešnosť a efektívnosť podnikateľskej činnosti je zisk. Jeho rozdelenie závisí predovšetkým od platných úprav rozdeľovania zisku. Spravidla sa rozdeľuje na úhradu daní, na výplatu dividend a na samofinancovanie podniku.

Z teoretického hľadiska čistý zisk spoločnosti po zdanení je výnosom a mal by byť celý rozdelený akcionárom vo forme dividend. Akcionári by mali rozhodnúť o jeho optimálnej alokácii, t.j. či chcú reinvestovať svoj podiel na zisku do vlastnej spoločnosti, alebo investovať do inej, výnosnejšej oblasti podnikania. Dividendová politika posúva tento rýdzo teoretický prístup do teoreticko – praktickej roviny, t.j. určuje, koľko z vytvoreného zisku je výhodné a stanovuje aj výšku dividendy pripadajúcej na jednotlivé druhy akcií.

Rozhodovanie o výške dividend a ich zmenách je súčasťou vypracovaného projektu dividendovej politiky. Dividendová politika vytvára priestor (rámeč) pre tieto rozhodnutia a súčasne sú dividendové rozhodnutia jej podstatou. Projekt dividendovej politiky tvorí významnú časť dlhodobého finančného plánu.

Teoretické školy a faktory ovplyvňujúce dividendovú politiku.

Pri tvorbe projektu dividendovej politiky, musí finančný manažér zvládnuť dividendové teórie, poznať typy dividendovej politiky a brať do úvahy, resp. rešpektovať mnohé ďalšie faktory. Podľa prístupu k riešeniu základnej otázky, ako dividendová politika ovplyvňuje trhovú hodnotu spoločnosti, sa postupne vykryštalizovalo niekoľko (tradičných) teoretických smerov, resp. škôl. Ich členenie a názvy sú v literatúre rozdielne.

Brealey a Myers (1) ich členia na tri skupiny. Napravo (pravica) je skupina, ktorá verí, že zvýšenie dividend zvýši hodnotu firmy (prodividendová teória). Naľavo (ľavica) je skupina radikálov, ktorá verí, že zvýšenie dividend vedie k zníženiu hodnoty firmy (antidividendová teória). Uprostred je skupina centristov, ktorí vyhlasujú, že na dividendovej politike vôbec nezáleží (teória dividendovej neutrality)

Ďalším teoretickým smerom je teória založená na minimalizácii nákladov spojených s výplatou dividend. Podľa R.C. Higginsa je dividendová politika výsledkom procesu, ktorý sleduje dve protismerné úvahy:

- snahu minimalizovať transakčné náklady spojené s externým financovaním, čo pri nedostatku interných zdrojov vedie k nízkym dividendám;
- potrebu minimalizovať náklady, ktoré vznikajú pri držbe zbytočných krátkodobých aktív (napr. hotovosť v pokladnici, prostriedky na bežných účtoch), ktoré prinášajú veľmi nízke výnosy, tento argument hovorí v prospech vysokých dividend.

Elektronický obchod z hlediska vymezení relevantního trhu

Mgr. David Mareš
Masarykova univerzita

Abstract

In recent years, electronic commerce has become a real phenomenon of modern society. Nowadays, not only consumers regularly take advantage of information and communication technologies to supply themselves with goods or services, but also many businesses use e-commerce strategies as an integral part of their business model. This paper tries to explore fundamental relationship between e-commerce and competition law, especially from relevant market definition point of view. Primary question to be answered is whether and to what extent existing competition (antitrust) law could be applied to e-commerce issues. Second part of the paper focuses on verification of hypothesis that e-commerce has a positive potential to define and re-define relevant geographical and product markets.

Úvod

Elektronický obchod jako fenomén poslední doby je neodmyslitelně spjat s internetem, a to zejména s jeho rozvojem a komercionalizací. V dnešní době to nejsou jen běžní uživatelé, kdo denně využívá ve skrze již tradičních služeb, které tato počítačová síť nabízí, nýbrž komunikační a informační technologie se stále častěji stávají součástí obchodních plánů řady podnikatelů (nejen těch v zahraničí), kteří je standardně využívají při komunikaci se svými obchodními partnery. Internet se stal nástrojem k zabezpečování prodeje a nákupu, zajišťování logistických služeb nevyjímaje (v této souvislosti se hovoří o tzv. e-procurement jako subsystému elektronického obchodu). Síť internetu¹ dnes tak vnímáme jako důležitý prostředek elektronického obchodu a hospodářského soutěžení obecně.²

Právo a elektronický obchod

Soudobé pozitivní právo (ačkoli dosáhlo značného stupně obecnosti) někdy nestačí reflektovat rychlé tempo v oblasti komercionalizace internetu a dalších informačních a komunikačních technologií. To může vypovídat o jisté statické jinak dynamického systému práva. Internet totiž staví před právo problémy, kterým po dobu své dlouholeté existence nemuselo čelit.

Považuji však za zcela zásadní odmítnout úvahy, že internet a činnosti jeho prostřednictvím vykonávané nepodléhají vzhledem ke své globální povaze právnímu řádu národních států, resp. právní regulaci obecně. Takové názory jsou datovány zejména dobou prvopočátků masového šíření internetu a dnes již jsou jako ojedinělé překonané. Elektronický

¹ Vedle jiných počítačových sítí, např. typu extranet (mezipodnikové sítě).

² Ke vztahu elektronického obchodu a hospodářské soutěže viz např. dokument E-commerce and its Implications for Competition Policy vypracovaný úřadem Office for Fair Trading (OFT), dostupný na <http://www.oft.gov.uk/NR/rdonlyres/C58CF2CF-8E9D-496A-B989-8FF1BE9DE863/0/oft308.pdf>; rovněž analýza britského Office of Telecommunications (OFTTEL) nazvaná Competition in E-commerce dostupná na <http://www.oftcom.org.uk>, dále dvě analýzy od OECD publikované v rámci série Competition Policy Roundtables pod názvem Competition Issues in Electronic Commerce a Application of Competition Policy to High Tech Markets, obě dostupné na <http://www.oecd.org>. Oblast vývoje elektronického obchodu od roku 2001 každoročně mapuje také OSN ve zprávě E-commerce and Development Report. V České republice jsou základními koncepčními dokumenty v oblasti elektronického obchodu Zelená kniha o elektronickém obchodu, Bílá kniha o elektronickém obchodu a Akční plán státní informační politiky, které jsou dostupné na <http://www.micr.cz>.

Stanovenie reálnej hodnoty derivátových kontraktov³

doc. Ing. Peter Markovič, PhD.
Vysoká škola Karla Engliša

Abstract

Harmonization of Slovak legislation for the conditions of the European Union brings a long full variety of changes in understanding some economical and financial categories. One of them is the process of objectivization the value of assets and liabilities for actual value, i. e. determining the fair value. Intro-financial theory there were presented many times the approaches, which can quantify relatively exactly and with the sufficient time advance the change of value of shares, bonds, event. Other kinds of securities under the thumb of change of some market variable. But implementation of these approaches requires the research of background, accessibility of qualitative and certain information, but also the adequate knowledge base about the crucial factors of success. The situation obtaining on our financial market doesn't enable full utilization of all methods and techniques of evaluation the financial instruments. But there is need of positive appreciation of the consistent improvement, mainly in the area of the information flow between companies and the subjects of the economical background.

Fair value of the financial instrument complexly depends about sense of the entity, actual and potential effects brought by its holding. Subjectivity of understanding of benefits of the financial instrument can guide the evaluator (expert, accountant, auditor, financial analytic) to different conclusions. In favor of maintenance of objection and continuity in evaluation there is recommended using the generally accepted methods based on fair value of the financial instrument, estimation using the specific valuation model (e. g. with evaluation of the derivative contracts), in excessive case coming out the historical value.

Final interpretation of the acquired results must overshoot in context of entered input values, by which is eliminated the influence of consecutive change of the market variables to the fair value of the financial instrument. It is recommended for evaluator, in behalf of the demonstrativeness of the accounted fair values, to define exactly conditions, which determined his opinion.

Úvod

Dynamika vývoja na finančných trhoch v kombinácii s vývojom v oblasti informačných technológií ponúkajú podnikateľským subjektom širšie možnosti rozkladania, prenosu alebo diverzifikácie finančných rizík a otvárajú súčasne priestor pre realizáciu špekulácií, príp. dosahovanie arbitrážnych ziskov. Najdynamickejšie sa rozvíjajúcou finančnou inováciou posledných dvoch desaťročí sú **derivátové kontrakty**, o čom svedčia mnohé bankové štatistiky. Využívanie derivátov sa postupne intenzifikuje aj u nefinančných spoločností a vlád vo všetkých oblastiach riadenia rizika alebo financovania investícií. Uvedené tendencie kladú zvýšené nároky na vzdelanie finančných manažérov, ako aj širokej odbornej verejnosti. Cieľom tohto príspevku je vymedziť postavenie derivátov v skupine finančných nástrojov, načrtnúť relevantné účtovné prístupy stanovenia hodnoty derivátov prvej generácie. Keďže táto problematika je v podmienkach transformujúcich sa ekonomík zatiaľ v rannom štádiu vývoja, pokúsim sa upozorniť na niektoré špecifiká, ktoré musí ohodnocovateľ (napr. účtovník) zväžiť pri rozhodovaní o využití konkrétneho postupu. V záujme zachovania logickej nadväznosti výkladu a dekompozície problému bude stanovenie hodnoty derivátov prezentované v dvoch fázach. V prvej fáze pôjde o ich prvotné ocenenie, k čomu dochádza najčastejšie pri uzatváraní zmluvného vzťahu (pri dohadovaní realizačnej ceny alebo ceny plnenia), v druhej fáze budú prezentované prístupy, charakteristické pre následné ocenenie⁴, s ktorým je úzko spojený problém stanovenia ich fair value (**reálnej hodnoty**)⁵.

⁴ Precenenie kontraktu v deň zostavenia účtovnej závierky.

⁵ Reálna hodnota a fair value sú synonymá. Anglický ekvivalent fair value lepšie odráža skutočnosť, že výsledkom precenenia je spravodlivá (férová) cena. Keďže označenie „reálna hodnota“ je všeobecne

Některé aspekty ochrany spotřebitele

JUDr. Miroslav Pindeš, Ph.D.
Vysoká škola Karla Engliše

Abstract

The paper deals with the selected aspects of consumers' protection from the rights and responsibilities' point of view with the accentuation on statutory entrepreneur activities.

Úvod

Při podnikatelské činnosti jako je prodej zboží či poskytování služeb vzniká běžně účastníkům obchodního styku celá řada rizik. Některá z nich jsou rizika předvídatelná a lze se proti nim patřičným způsobem chránit, některá jsou naopak nepředvídatelná a ochrana proti jejich důsledkům je velmi problematická. Převážná část těchto rizik vzniká při neodborném posouzení vzniklé situace, nedostatku příslušných informací a podkladů, a v mnoha případech i proto, že jsou některá z nich vědomě podceňována či nedostatečně zajištěna ochrana proti nim. Nejčastěji jde o odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku nebo odpovědnost vyplývající z vadně poskytnuté služby. Cílem této statě je upozornit prodejce a poskytovatele služeb na některá rizika související s jejich podnikatelskou činností zejména v situacích, které vznikají v důsledku vadných plnění.

Vztahy prodávajícího a kupujícího spočívají na právním základě. Tyto vztahy jsou velmi různorodé, od velmi dobrých až po ty, které končí soudním sporem. Rovněž zákonů, různých novel, předpisů a vyhlášek v tomto oboru lidské činnosti existuje už značné množství. Proávající je pak povinen řídit se při prodeji zboží nebo při poskytování služeb těmito zákonnými normami.

Kupujícímu poskytuje ochranu náš právní řád v podobě zákona č. 634/1992 Sb. o ochraně spotřebitele a na něj navazující ustanovení občanského zákoníku, obchodního zákoníku (č. 513/1991 Sb.), zákonu o cenách a mnoha dalších. Zákazníkem se v běžném životě stává každý z nás a nedá se předpokládat, že by se každý z nás dokázal vyznat v množství těchto předpisů. Všichni by ale měli znát svá nejzákladnější práva a umět je v běžném denním životě uplatňovat. Budou tím chránit nejen sami sebe, ale znesnadní existenci těm „obchodníkům“, kteří si vybudovali své postavení na prodeji nekvalitního zboží, na nadřazenosti vůči zákazníkům a na nedodržování zákonů.

Odpovědnost ... vůči komu....

I přes nejrůznější kontrolu prodáváných věcí nelze vyloučit vadu. Tím vzniká povinnost nahradit škodu vzniklou používáním nekvalitních výrobků. Z tohoto pohledu je důležité rozlišení právních vztahů v němž je věc resp. zboží prodáváno.

Každý podnikatel, který poskytuje prodej nebo služby, by si měl uvědomit právní postavení toho, s kým uzavírá kupní smlouvu, tj. komu zboží nebo službu prodává. Příslušné ustanovení obsahuje § 261 obchodního zákoníku. Podle principu obsaženého v odst.1 platí, že obchodní zákoník se vztahuje na ty právní podmínky, v nichž bude podnikatel prodávat své zboží jinému podnikateli za účelem další podnikatelské činnosti. Pak i odpovědnost za vady bude podléhat obchodnímu zákoníku jmenovitě § 422. Pokud však podnikatel prodává jinému subjektu než je výše uvedeno jedná se o prodej spotřebiteli a pak se jejich vztah řídí občanským zákoníkem (§ 619 a násl.).

O možnostech trestání pachatelů hospodářské kriminality

Mgr. Jiří Pleva
Vysoká škola Karla Engliše

Abstract

The sentencing of economic criminality is a topical problem with great public interest. This paper analyses particular penalty forms regarding their equity and efficiency first of all.

Úvod

Každá společnost na světě, a stejně tak i ta naše, klade značný důraz na spravedlivé potrestání všech protispoločenských a zejména protiprávních jednání. Vyplývá to z přirozené potřeby ochránit společné hodnoty a mezilidské vztahy. Ovšem navzdory tomu, jak jednoznačně a bezvýjimečně se na tomto lidé shodnou, nad otázkou, co je vlastně spravedlivý trest, se vedou nekončící diskuse. Rozdílnost chápání spravedlnosti se totiž neliší jen v měřítku globálním, ale je především odvislá od individuálních názorů každého jednotlivce. Jediným, kdo do této doposud akademické diskuse může přinést určité řešení, je nezávislý a nestranný soudce ve chvíli, kdy vynáší své rozhodnutí o druhu a výši trestu pro odsouzeného. Jeho pozice je na jednu stranu jednodušší v tom, že se má striktně držet litery zákona a toho, co zákon za spravedlivé považuje, ale na druhou stranu složitější, neboť je vystaven, často více než kdo jiný, názorové kritice a vlivům společnosti. Ukládání trestů za protiprávní jednání je řešeno především na úrovni trestního práva. Z něho pak se článek zaměřuje pouze na oblast hospodářské kriminality. Ta sice není jedinou oblastí, kde je nutno zvažovat z hlediska zákonem daných kritérií adekvátnost, účelnost a samozřejmě spravedlivost uložených trestů, ale na základě současného stavu vývoje společnosti v ní dochází, snad s výjimkou trestných činů proti životu a zdraví, k výraznějším tlakům veřejnosti na jejich výši, a to zejména na výměru nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Hlediska pro ukládání trestů za hospodářskou kriminalitu

Hospodářskou kriminalitu je nutno chápat širěji než jen jako trestné činy uvedené v Hlavě II. Části II. zák. č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TZ). Odborná literatura sem řadí také některé trestné činy Hlavy IX. TZ (např. §§ 248, 250, 250b, 252a, 255, 255a, 256, 256a, 256b, 256c) nebo např. trestné činy spojené s úplatkářstvím (§§ 160-162 TZ) či trestné činy veřejných činitelů (§§ 158 a 159 TZ), přičemž je zřejmé, že řadu z nich je možno spáchat v jednočinném souběhu.

Jestliže je obžalovaný shledán vinným ze spáchání takovýchto trestných činů a je současně nepochybné, že trest, jenž by měl být uložen, splňuje všechny podmínky o jeho účelu podle § 23 TZ, pak je povinností soudu stanovit podle § 31 TZ druh a výměru tohoto trestu. Za této situace je hlavním hlediskem zákonem ve zvláštní části u jednotlivých trestných činů vymezený rozsah druhů trestů a jejich trestní sazba. Soud má tedy zohledňovat stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost (§ 3 odst. 4 TZ - mj. význam chráněného zájmu, okolnosti přitěžující i polehčující, provedení činu a jeho následky, osobu pachatele), možnost nápravy a poměry pachatele - § 31 odst. 1 TZ. Možností nápravy se rozumí stanovení prognózy budoucího vývoje pachatele na základě objasnění jeho osobnosti, prostředí, v němž se jeho osobnost vyvíjela a v němž se v budoucnu bude vyvíjet, a také působení uvažovaného

Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže a jeho očekávaný přínos pro fungování české justice

JUDr. Zdeněk Sovák
Vrchní soud v Praze

Abstract

The new particular Czech law about judiciary for juveniles has postulated some new principles and approaches of legal proceedings in these matters. This paper analyses the content of abovementioned principles either comprehensively, or with the focus on opportunity principle. There is a possibility of abandoning the criminal prosecution under certain preconditions as a further form of so called alternative settlement of criminal case.

Úvod

Vládní Návrh zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, tzv. zákon o soudnictví ve věcech mládeže, schválila Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky dne 21. 5. 2003. Zákon byl následně schválen Senátem Parlamentu České republiky, podepsal jej prezident České republiky, byl vyhlášen ve Sbírce zákonů pod číslem 218/2003 Sb. a nabyl účinnosti dne 1. ledna 2004.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže obsahuje jak zásady upravující podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně a opatření ukládaná za takové protiprávní činy (trestní právo hmotné), tak normy práva procesního, které upravují postup a rozhodování ve věcech mládeže, a obsahuje i ustanovení o výkonu rozhodnutí. Ve vztahu k právní úpravě obsažené v trestním zákoně, trestním řádu a dalších výslovně citovaných právních předpisech se evidentně jedná o normu speciální - pokud zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanoví jinak, postupuje se ve smyslu ustanovení § 1 odst. 3 citovaného zákona podle obecných právních předpisů.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže nově vymezuje rozdíly speciální právní úpravy odpovědnosti za spáchané činy a o soudnictví ve věcech mládeže oproti obecné úpravě, přičemž smyslem nové právní úpravy v samostatném kodexu je podle důvodové zprávy snaha komplexně upravit hmotněprávní i procesněprávní aspekty trestání mládeže, nově konstituovat systém specializovaných soudů mládeže a přehledně konstituovat reálně možné reakce státu a společnosti na delikventní jednání mládeže. Zákon tak v první řadě vymezuje podmínky, postup a rozhodování ve věcech protiprávních činů dětí mladších než patnáct let (činy jinak trestné), a ve věcech protiprávních činů mladistvých (provinění), a dále upravuje výkon soudnictví pro mládež.

Základní zásady řízení ve věcech mládeže se v zásadě shodují se základními zásadami trestního řízení v trestním řádu. Mají obecnou platnost a vychází z nich organizace trestního řízení a úprava činnosti jeho orgánů, na rozdíl od obecné úpravy jsou však zakotveny v jediném ustanovení, konkrétně v ustanovení § 3 odst. 3 až § 3 odst. 8 cit. zák., kde nalezneme i některé zcela nové, zvláštní základní zásady řízení.

Zásada zvláštního (specifického) přístupu při projednávání trestních věcí mladistvých záleží v tom, že v řízení ve věcech mladistvých je třeba postupovat s přihlédnutím k věku, zdravotnímu stavu, rozumové a mravní vyspělosti osoby, proti níž se řízení vede, aby její další vývoj byl co nejméně ohrožen, projednávané činy a jejich příčiny

Vzdělávání – prostředek a naděje

doc. PhDr. Ladislav Zapletal, CSc.
Vysoká škola Karla Engliše

Abstract

This paper deals with the fundamental problems and associations of consumer society related to the process of globalization. The new dimension of education can be considered as a possible outcome from the critical situation of human society.

Konzumní společnost

Konzumní společnost se stala hojně diskutovaným civilizačním rysem současnosti. Souvisí s rozvojem techniky a ekonomiky, které vedly k odstranění hladu a bídy v klasickém slova smyslu. Konzumní společnost ve vyspělé civilizaci předpokládá jistou ekonomickou úroveň masového spotřebitele a svým způsobem odráží zvýšenou životní úroveň. Aby spotřebitel mohl konzumovat, musí mít možnost si konzumní statky koupit. A to vede k nutnosti přehodnotit mnohé ekonomické kategorie, především mzdu a zisk. Konzumní společnost má dvě stránky: jednak stránku ekonomickou, stále rostoucí výroba musí najít masového spotřebitele, kterého si různými způsoby (reklama a jiné) vytváří. Druhou stránkou, možná odvozenou, nicméně sociálně stejně vážnou, je stránka sociálně psychologická nebo přímo etická: hédonismus, ne pouze jako individuální jev, nýbrž jako jev sociální, jeden z rysů naší civilizace.

Stejně vážným rysem naší civilizace je již připomenuté silné a stále pokračující oslabování sociálních vazeb, rozklad tradičních pospolitostí, do nichž je člověk zapojen a v nichž nachází oporu. Nejde tu pouze o rodinu, ale ještě více o vesnickou pospolitost, sousedská společenství, různé spolky a sdružení. Jednotlivec je stále více ponecháván sám sobě, je izolován od jiných a od pospolitosti. Mluvíme o atomizaci společnosti a přexponování individualizmu. Člověk je osamocen tváří v tvář nevladatelným a namnoze nepochopitelným sociálním útvarům a silám. Produktem oslabení sociálních vazeb je oslabení síly sociálně kulturních regulativů, rozkolísání morálky se známými sociálně negativními důsledky. Hédonismus je projevem rozkladu morálky, můžeme jej spojit s řadou civilizačních jevů. (Kohák, 1993)

Patřil by sem nepochybně alkoholismus jako stará drogová závislost naší civilizace. Ta se s alkoholem naučila žít. Ale v souvislosti s dalšími civilizačními rysy - demokratizace, masovost, konzumní společnost, hédonismus - nabývá i alkoholismus nových dimenzí, které se už těžko zvládají, individuálně i sociálně.

Drogy ve vlastním slova smyslu jsou civilizačně cizím prvkem, proto tím nebezpečnějším. I zde hrají hlavní roli podobné civilizační faktory: oslabení morálních, sociokulturních relativů, oslabení a rozpad sociálních vazeb, hédonismus - snaha získat nové pozitivky, celková sociální deziluze, ztráta perspektivy. A do toho vstupují faktory kriminální, ekonomické a další, dokonce falešné pojetí osobní svobody a lidských práv. Ukazuje se, že se jedná o jeden z nejvážnějších anomických prvků, s nímž si společnost neví rady. Možná právě proto, že se v něm kříží tolik jiných civilizačních rysů.

Do této oblasti patří i to, co se označuje jako sexuální revoluce. Ta přinesla hodně pozitivního, osvobodila člověka a především ženu od řady tíživých, stresotvorných tabu, ale na druhé straně také hodně negativního. Nepochybně i ona souvisí se zmíněným oslabením sociokulturních regulativů, odsunutím kategorií, jako je ukázněnost, zdrženlivost (v širším než sexuálním významu) na vedlejší kolej, ale hlavně se stále připomínaným hédonizmem.

Konec dějin nebo střet civilizací (univerzalita či globalizace lidských práv)?

doc. JUDr. Vladimír ZOUBEK, CSc.
Policejní akademie ČR

Abstract

The universality of principal human rights and liberties should bridge the rising divergence between the Occidental conception (democracy, individualism) and the Oriental one (paternalism, authoritarianism). The cultural globalization with its two opposite aspects (universalism and pluralism) plays an important role in this context. "The end of history" presents the end of the dominant role of liberal democracy and the origin of a new strategic situation comprising global security risks.

Univerzálnost základních práv a svobod

Univerzálnost rozměru základních lidských práv a svobod by měla překlenovat stále znatelný rozdíl **západního** (demokratického a individualistického) přístupu⁶ před **východním** (paternalistickým) pojetím ovlivněným východními náboženskými směry (islámem, hinduismem, konfucianismem, taoismem, buddhismem a dalšími) nebo nedemokratickým autoritářstvím (např. komunistická Čína).⁷

Význam **Deklarace práv člověka a občana z r. 1789** a **Všeobecné deklarace lidských práv z 10. prosince 1948** je v poselství univerzality, která si žádá, aby byl všude zohledněn podstatný požadavek, že lidské bytosti "něco" přísluší, protože je lidskou bytostí. Deklarace z r. 1789 není deklarací práv pouze francouzských občanů, nýbrž platí pro všechny⁸, stejně tak i Všeobecná deklarace lidských práv z r. 1948 je univerzální svou inspirací, obsahem a potenciálem⁹. Jsou to však jen deklarace, které udílí lidským právům mezinárodní rozměr. Lidská práva v těchto deklaracích jsou univerzálním statkem, ale nejsou univerzálně přijímána všemi asijskými a islámskými státy.

Všeobecná deklarace lidských práv z 10. prosince 1948, vyhlášující principy ve slavnostní formě, od samého začátku předpokládala, že bude doplněna jinými texty. Po obtížném zrodu se jimi staly oba Pakty o lidských právech schválené Valným shromážděním OSN 16. prosince 1966. **Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech** vstoupil v platnost 3. ledna 1976 po uložení 35. ratifikační listiny (čl. 27, § 1); k 1. lednu 1996 jej ratifikovaly 133 státy. **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech** vstoupil v platnost 23. března 1976 po uložení 35 ratifikační listiny (čl. 49, § 1); k lednu 1996 jej ratifikovaly 132 státy.

Vedle těchto univerzálních instrumentů existují **regionální listiny základních práv**¹⁰. Regionální listina lidských práv existuje v Evropě, Americe a Africe a je dílem

⁶ Blíže viz ZOUBEK, V. Univerzálnost základních práv a svobod (Česká republika a euroatlantická civilizace). Diskusní vystoupení na konferenci "Civic Dimension of European Security". October 31 – November 1, 1997. Prague : Radio Free Europe/Radio Liberty–Helsinki Citizens Assembly – The Simons Foundation, 1997, 4 s.

⁷ Signifikantní je střet komunistické totality s lidskými právy v Tibetu, viz Prohlášení J.S. dalajlámy k 39. výročí povstání tibetského lidu (10. března 1998). *Tibetské listy*, 1998 č. 1, s. 4 - 6; viz též J.S. tibetský dalajláma: Cesta ke svobodě. Praha : Pragma, 1997, s. 27, 28.

⁸ Ústava Francouzské republiky z 4. října 1958 se v Preambuli slavnostně hlásí k lidským právům a zásadám státní svrchovanosti, jež byly stanoveny Deklarací z roku 1789.

⁹ Byla schválena Valným shromážděním 48 hlasy při 8 absencích (Jižní Afrika, Saúdská Arábie, SSSR a 5 jeho "lidově demokratických" satelitů vč. Československa). Indonésie, Kostarika a Haiti ji převzaly do svých ústav.

¹⁰ Blíže viz SUDRE, F. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. Brno : Masarykova univerzita, 1997, s. 81 an.